

Zpravodaj

Odborné vzdělávání v zahraničí

č. 6/2003

(20. června)

Podíl občanů zemí Evropské unie, kteří ovládají alespoň jeden cizí jazyk	2	Graf.
Informační společnost	3	Pořádání Světové vrcholné schůzky o informační společnosti - WSIS.
e-Learning – první zkušenosti	4	Zhodnocení dvouletých zkušeností s používáním e-Learningu v Německu.
e-Learning v německých podnicích	5	Výsledky šetření, které provedl BIBB v 320 podnicích.
Mobilita pracovníků v Evropě	6	Vývoj migrace pracovníků v Evropě od 80. let do současnosti. Snahy o vytvoření skutečného evropského trhu práce.
Vzdělávání pro nové Švédsko?	9	Ovlivnění vzdělávacího systému ekonomickými omezeními, demografickými změnami a požadavky trhu práce. Decentralizace řízení školství a její důsledky.
Zdena Tamašiová Vzdělávání dospělých ve Finsku	12	Úloha a postavení lidových škol. Vzdělávací střediska pro dospělé.
Španělský zákon o kvalifikacích a profesní přípravě	14	Úkoly nového zákona. Ustavení národního systému profesních kvalifikací a katalogu profesních kvalifikací.
Reálné školy v Německu	15	Postavení <i>Realschule</i> ve vzdělávacím systému. Výsledky studie zpracované univerzitou v Lüneburgu.
Nové knihy v knihovně	15	ÚIV, CEDEFOP, OECD...

V posledním předprázdninovém čísle Zpravodaje se dozvíte o tom, že světové summity se nepořádají jen kvůli závažným otázkám mezinárodní politiky, ale například také kvůli strategii budování informační společnosti.

V Evropské unii již byla v rámci budování informační společnosti zahájena iniciativa e-Europe, která přináší první zkušenosti, a Evropská unie se do přípravy prosincového summitu WSIS aktivně zapojila.

Hlavním zdrojem informací a vědomostí byly vždy knihovny; od slavné Aššurbanipalovy knihovny v Ninive až po dnešní moderní instituce vybavené vyspělou technikou. Proto nepřekvapuje, že se na summit připravuje i Mezinárodní federace knihovnických sdružení – IFLA. Knihovny mají podle vyjádření IFLA klíčovou roli při odstraňování „digitální propasti“ mezi jednotlivými zeměmi i mezi skupinami občanů jednoho státu. IFLA žádá, aby summit závázal 189 členských států ITU k tomu, že do roku 2006 připojí všechny veřejné knihovny k Internetu; aby podporoval zvyšování kvalifikace knihovníků; aby zajistil, že zákony o intelektuálním vlastnictví u elektronických publikací nebudou bránit veřejnému přístupu k těmto publikacím; aby doporučil veřejné investice do informačních a komunikačních technologií a aby zajistil, že knihovny poskytující přístup k Internetu nebudou platit příliš drahé poplatky za připojení.

Součástí informační společnosti je také využívání elektronických prostředků ke vzdělávání neboli e-Learning. Z německých pramenů jsme získali první zprávy o zkušenostech s e-Learningem. Asi nejsmutnější je potvrzení toho, co většina z nás tušila, že totiž ani e-Learning není žádným „trychtýřem“, a že rychlost, jakou probíhá samotný proces učení, zůstává stejná.

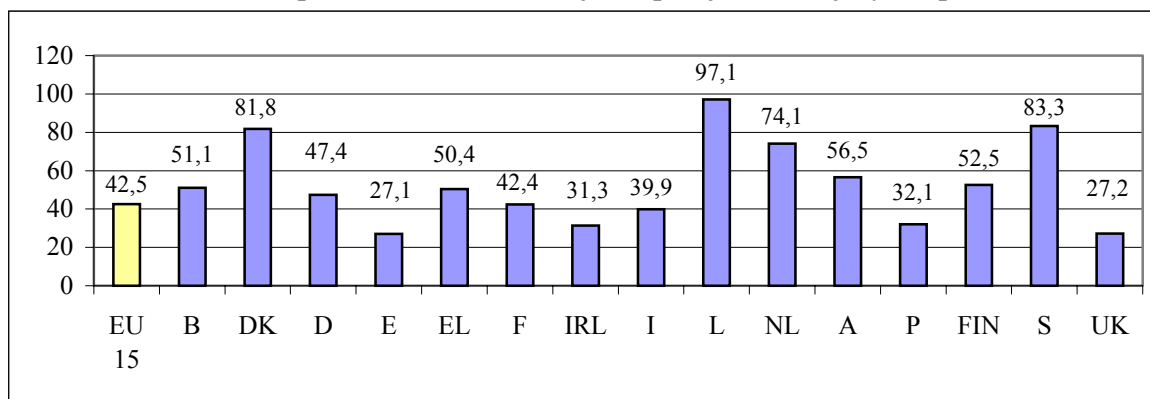
V tomto čísle se setkaly články věnované vzdělávání ve dvou zemích na severu Evropy, ve Švédsku a ve Finsku. Finsko navštívila autorka článku v rámci programu Arion a poznatky, které tam získala, odpovídají našim představám o Finsku jako o jedné ze severovýchodních zemí, kde je vzdělávání prioritou. Ve švédském vzdělávacím systému však dochází ke změnám, které tuto tradiční představu poněkud narušují.

V květnovém Zpravodaji byl uveřejněn článek o znalosti cizích jazyků v kandidátských státech. Graf na této stránce ukazuje, jak jsou na tom se znalostí cizích jazyků občané stávajících členských států EU. Obecně platí, že čím je mateřský jazyk „světovější“, tím menší je motivace a ochota ke studiu cizích jazyků.

Deset kandidátských států přinese do Evropské unie k současným jedenácti deset dalších jazyků. Při jednadvaceti jazycích pak bude existovat 420 kombinací překladu z jednoho jazyka do druhého (považujeme-li například překlad z češtiny do angličtiny a z angličtiny do češtiny za dvě kombinace). Po přistoupení Bulharska, Rumunska a Turecka se počet kombinací zvýší na 552.

To je však ještě daleko. Od července se ujímá předsednictví EU Itálie. Další Zpravodaj, dvojčíslo 7/8, vyjde 20. srpna. Do té doby vám přejeme hezké léto. **AK**

Podíl občanů zemí Evropské unie, kteří ovládají alespoň jeden cizí jazyk, v procentech

Pramen: Lifelong Learning: citizens' views. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2003. 24 s. Vyd. CEDEFOP.

Informační společnost

Hlavním úkolem Světové vrcholné schůzky o informační společnosti (*World Summit on the Information Society – WSIS*) je rozvíjet společnou vizi a pojetí informační společnosti a navrhnout strategický plán činnosti

vedoucí k uskutečnění této vize. Summit proběhne ve dvou fázích; první zasedání se bude konat v Ženevě, 10. – 12. prosince 2003, druhé o dva roky později, 16. – 18. listopadu 2005 v Tunisu.

Historie vzniku WSIS

S myšlenkou konání WSIS přišla Mezinárodní telekomunikační unie (*International Telecommunication Union – ITU*). Tato organizace byla založena v roce 1865, jednadvalet let poté, co Samuel Morse poslal první zprávu po telegrafní lince. Tehdy se jmenovala *International Telegraph Union*.

Nynější ITU se na svém zasedání v Minneapolis v roce 1998 usnesla, že předloží Organizaci spojených národů návrh na konání summitu. Generální shromáždění OSN vydalo v lednu 2002 usnesení, v němž souhlasilo s konáním summitu a s tím, že nad ním převezme patronát.

Informační společnost a Evropská unie

Budování informační společnosti je v Evropské unii ve středu zájmu. Konkrétním krokem v tomto směru byla iniciativa *e-Europe* a s ní spojené plány, které byly přijaty na úrovni hlav států nebo vlád. Plán *eEurope 2002* (zahájený na zasedání Evropské rady ve Feiře v červnu 2000) se stal pilířem Lisabonského programu, jehož cílem je učinit z EU nejkonkurenčnější a nejdynamičtější znalostní ekonomiku. Evropská rada na zasedání v Seville (v červnu 2002) schválila akční plán *eEurope* pro rok 2005.

Evropská unie hraje při přípravách summitu velmi aktivní roli. Evropská komise ve svém sdělení vyjasnila všeobecný kontext, stanovila hlavní cíle summitu a určila klíčové cíle pro Evropskou unii. Jsou to:

Vytváření nezbytných předpokladů pro informační společnost – summit by měl opírat své výsledky o základní principy založené na lidských právech, ustavit rámec pro pozitivní prostředí a budování kapacit nejprve investováním do lidí a připravováním půdy pro informační společnost odrážející hodnoty a principy EU a pro její vhodné spravování.

Vytváření správných nástrojů – summit by měl podpořit všechny zainteresované strany k tomu, aby navrhovaly a uskutečňovaly promyšlené strategie IKT, včetně vhodných právních rámců.

Využívání výhod informační společnosti pro státy a jednotlivce – summit by měl posílit právo na komunikaci a na přístup k informacím a znalostem, přispívat k dosažení rozvojových cílů milénia stanovených Organizací spojených národů pro sociální rozvoj a ekonomický růst, zejména podílu na hlavních proudech hospodářské, vědecké a kulturní výměny s použitím informačních a komunikačních technologií.

Sdělení Evropské komise má připravit cestu pro konkrétní akce a návrhy EU k plánu činnosti, které budou založené na dlouhotrvajících zkušenostech z dialogu a ze spolupráce s partnerskými zeměmi, zejména rozvojovými. Několik zemí vyjádřilo zájem o iniciativy *eEurope* v této oblasti a to povede k dalšímu rozvoji dialogu a podpory při vypracovávání strategií IKT. Kromě toho je možné počítat s akčním programem například v oblastech elektronické správy, *e-Learningu* (elektronických škol), elektronického zdravotnictví a s iniciativou pro vytváření sítí ve vzdělávání a výzkumu.

Prameny:

<http://www.itu.int/>

<http://www.europa.eu.int/> ■

e-Learning – první zkušenosti

V posledních několika letech se před názvy různých činností začala dávat předpona „e“, která se někdy odděluje pomlčkou a znamená, že uvedené činnosti jsou prováděny s pomocí elektronických prostředků. Připojením písmena „e“ před anglický výraz pro „učení se“ vznikl termín e-Learning. Tento termín byl převzat do všech jazyků oficiálně užívaných v zemích EU, včetně řečtiny, jak se můžete přesvědčit na webové stránce evropského e-Learningu.¹

V časopise Berufsbildung byl publikován článek shrnující dosavadní zkušenosti s využíváním e-Learningu v Německu. Z něho jsme vybrali některé postřehy.

Po zhruba dvou letech od počáteční vlny nadšeného zavádění e-Learningu je možné posoudit, jak se naplnila očekávání s ním spojovaná. Ukázalo se, že některá z nich byla falešná a došlo k určitému vystřízlivění.

Náklady: V počáteční fázi se příliš sázelo na předpokládané snížení nákladů. Jenže vysoké investice do technologie pak často znemožnily rovněž nutné investice do vývoje nových didaktických konceptů, do opatření k motivaci žáků² a do tutorské péče o žáky.

Čas: Představa, že poskytováním učebních obsahů on-line se uspíší i samotné učení, se ukázala jako mylná. Učení potřebuje čas, který nelze libovolně zkracovat.

Efektivnost: Jestliže v posledních letech byly vysoce hodnoceny studie, které potvrzují vyšší efektivitu e-Learningu ve srovnání s konvenčními formami vzdělávání, je takové paušální úsudky třeba nyní brát s rezervou. Výsledky četných studií, které jsou mezitím k dispozici, si totiž protirečí.

Zábavnost: Od e-Learningu se očekávalo, že k učení bude docházet mimochodem a zábavnou formou. Aplikujeme-li však překonaný didaktický koncept programovaného učení na „moderní“ vzdělávání založené na webových stránkách (*Web-based Training* – WBT), což pro žáka znamená překlikávání ze stránky na stránku, nepřekvapuje, že si uživatelé stěžují na nudu.

Již probíhající trend ke konsolidaci se projevuje i nadále v různých oblastech.

Konsolidace trhu: Přední poskytovatelé e-Learningu ustalují svou nabídku. Převládající strategií je rozšiřovat vlastní klíčové produkty – především získáváním nových technologií – a postupně je zlepšovat. Trh v oblasti e-Learningu není charakterizován jen akvizicemi a fúzemi podniků, ale i stoupajícím počtem konkursů.

Didaktická integrace: Z didaktického hlediska utvořila konsolidační vlna nový módní termín: „Blended Learning“³. Tento koncept však v zásadě není nový. Před věkem e-Learningu se označoval jako hybridní učení a zabýval se otázkou, jak lze různé (v daném případě elektronické a konvenční) formy vzdělávání didakticky smysluplně kombinovat.

Konsolidace techniky: Mnoho firem má nyní v důsledku rozsáhlých předběžných pilotáží v provozu až sedm různých učebních základů. Nyní mají uživatelé v plánu konsolidaci svých učebních základů.

V oblasti podnikového vzdělávání lze pozorovat několik trendů.

Integrace systémů učení do podnikových procesů: Návaznost na systémy lidských zdrojů, managementu dovedností a integrace se systémem znalostního managementu je v současné době tématem v mnoha podnicích, které již investovaly větší částky do učebních základů.

Podpora nové učební kultury: Pozornost se stále více zaměřuje na podporu učebních procesů. Do popředí se přitom dostává rozvíjení tzv. nové učební kultury, což znamená, že žáci přebírají větší zodpovědnost a sami si řídí své učení v týmech a v učebních skupinách.

¹ <http://www.elearningeuropa.info/index.php>

² Slovo „žák“ v tomto textu označuje „učícího se“ či „vzdělávajícího se“ člověka bez ohledu na věk a úroveň vzdělávání.

³ Definici tohoto termínu bude v některém z příštích čísel Zpravodaje věnován samostatný článek.

Cenově výhodná produkce obsahu učení: Po sériově vyráběném učebním software je sice ještě poptávka, podniky jsou však stále více odkázány na to, aby si rychle vypracovávaly své vlastní učební obsahy podle specifických potřeb firmy. Poskytovatelé jsou na to již připraveni a přidávají do svých portfolií nástroje, s jejichž pomocí si podniky mohou poměrně levně přizpůsobit obsah vlastním potřebám, aniž by k tomu potřebovaly umět programovat.

Technologické trendy: Z hlediska informatiky s sebou tento trend nese především diskusi o standardech v rovině tzv. metadat. Takové standardy předně dovolují výměnu modulů e-Learningu. A dále s nimi souvisí ideálová představa, podle níž by bylo možné nabídnout uživateli „webovou didaktiku“ a různé učební moduly, které by se daly případ od případu individuálně sestavovat do kurzu e-Learningu podle předchozího vzdělání a preferencí. Zda se tento vývoj u uživatelů prosadí a bude z didaktického hlediska realizovatelný, se ukáže až v průběhu dalších let.

Modely financování a formy spolupráce: Početné podpůrné programy v blízké době skončí. O budoucnosti e-Learningu proto podle mínění mnoha expertů rozhodne to, zda školy v této situaci najdou dlouhodobě únosné modely financování a spolupráce s jinými školami, s organizacemi dalšího vzdělávání, s nakladatelstvími, s výrobcí multimédií a s podniky.

„Vystřízlivění z e-Learningu“ přináší nyní šanci poučit se ze získaných zkušeností a znovu promyslet strategie vzdělávání. Přesto stále ještě existuje nebezpečí jednostranné orientace na úsporu nákladů a technologický pokrok. Tak se například nyní omezují pilotní projekty tzv. „mobile learning“ jen na přístupy stimulované pokrokem technických možností. V didaktice však spočívá potenciál pro pokrok v kvalitativním rozvíjení možností e-Learningu. Celkově tak e-Learning stimuluje k přemýšlení o učení vůbec, a tím poskytuje šanci pokročit v diskusi o zásadních otázkách vývoje nové učební kultury. Rozlišování mezi „starým“ a „novým“ světem učení se při tom stává zastaralým.

Pramen: E-Learning: Ernüchterung und neue Chancen. Berufsbildung, 2003, č. 80, s. 2. ■

e-Learning v německých podnicích

Spolkový ústav odborného vzdělávání (BIBB) provedl šetření v 320 podnicích, z nichž jen 68 poskytlo informace o používání e-Learningu na pracovišti. e-Learning má dosud jen nepatrný dopad v průmyslových podnicích, kde chybí čas, prostředí napomáhající učení a přístup k intranetu nebo Internetu. Naproti tomu v podnicích, které e-Learning (učení na základě elektronických médií prováděné přímo na pracovišti) zavedly, činí podíl tohoto učení na celkovém podnikovém vzdělávání více než 50 %.

Většina šetřených podniků e-Learning nepoužívá a nehodlá ho zavést ani v budoucnu. Hlavním důvodem je nedostatek zkušeností s touto novou formou učení (23 %). Jako další argumenty proti používání e-Learningu podniky uvádějí vysoké náklady (21 %), problémy s ochranou dat (18 %), možné zneužívání (17 %), nákladnou údržbu (17 %) a nedostatek vhodného software (17 %). Personální manažeři a školitelé se necítí být adekvátně připraveni pro e-Learning – tři čtvrtiny z nich by přivítaly pomoc v praktickém plánování a rozhodování.

Studie BIBB dochází k závěru, že zavádění e-Learningu na pracovišti stále závisí na tom, do jaké míry jsou odpovědní činitelé připraveni přijímat riziko a zavádět inovace. Firmy, které se již rozhodly pro tuto formu učení, přistupují k její realizaci energicky a nabízejí řadu forem e-Learningu, od učebních modulů a simulací, přes přístup k informačním systémům a databázím, až k učení založenému na sítích (intranetu nebo Internetu).

Pramen:

Germany. Many enterprises still shy of eLearning. BIBB study shows that trainers do not feel adequately prepared for the new form of learning. CEDEFOP INFO, 2002, č. 3, s. 17. ■

Mobilita pracovníků v Evropě

V posledním čísle časopisu Vocational training, který vydává CEDEFOP, byl publikován článek pojednávající o mobilitě v Evropě jednak všeobecně, jednak se zaměřením na pracovníky ve zdravotnictví. Článek má velký rozsah, a proto jsme se rozhodli vydat jeho (zkrácený) překlad ve dvou částech. Druhá část, která bude otištěna v příštím čísle Zpravodaje, se bude věnovat mobilitě ve zdravotnictví.

Migrace v rámci Evropy a mimo ni je jevem, který probíhá již několik století. Značných rozměrů dosáhl v polovině minulého tisíciletí, kdy Evropané kolonizovali celé kontinenty, a v období industrializace v 19. století. Dvě světové války také radikálně změnilo obyvatelstvo Evropy. Lidé byli často nuceni se stěhovat, když se vytvářely nové státy nebo byly překreslovány státní hranice. Migrace tedy není nic nového. V poslední době se jen změnila její podoba, příčiny a důvody.

V zemích Evropské unie nyní poprvé nastala fáze, v níž se nucená migrace vyplývající z ekonomických podmínek v zemi původu stává výjimkou spíše než pravidlem. Až do 80. let byla migrace vyvolávána ekonomickými příčinami. Pracovníci s nízkou kvalifikací nebo bez kvalifikace migrovali z venkovských oblastí do průmyslových center severní Evropy. Tento trend nyní výrazně klesá. Nyní ho nahrazuje určitý stupeň reemigrace, kdy dříve nekvalifikovaní lidé (nebo jejich děti) získávají kvalifikace v hostitelské zemi nebo zde nahromadí kapitál a pak si vybudují nový život v zemi svého původu. To platí zejména pro země ležící na severu Středozemního moře, které se připojily k EU, také však pro země bývalé Jugoslávie. Ještě zřetelněji to platí pro Irsko, které bylo tradičně a po dlouhou dobu zemí původu. Totéž však nelze říct o Turecku, které nedosáhlo odpovídající míry prosperity, jež je nezbytnou podmínkou pro reemigraci tohoto druhu. Ekonomická a (omezená) sociální integrace tak pomáhá zaručit, že v rozporu s původním očekáváním se, zejména od účinného zavedení vnitřního trhu začátkem 90. let, migrace uvnitř EU nejen nezvyšuje, ale dokonce klesá a pravděpodobně bude klesat i nadále.

Další jev je na jedné straně charakterizován trendem posunu od průmyslové společnosti ke společnosti založené na službách a na druhé straně vývojem samotného průmyslu od organizace výroby náročné na lidskou práci k výrobnímu systému, který vyžaduje ve velké míře kapitál a technologie. Přijímání levných pracovních sil s nízkou kvalifikací nebo nekvalifikovaných převážně ustalo. Došlo k obrovskému nárůstu nezaměstnanosti zbývajících zahraničních dělníků, především kvůli této strukturální změně ve výrobě zboží a v orientaci na služby; v polovině 90. let byla tato nezaměstnanost výrazně vyšší než nezaměstnanost domorodého obyvatelstva a to platí dodnes. V sektoru služeb však zejména ve slabších segmentech trhu práce a tam, kde jsou špatné pracovní podmínky, např. v hotelnictví, ve stravovacích a některých osobních službách (pomocníci v domácnosti, uklízeči, zahradníci atd.) jsou zahraniční dělníci stále přijímáni a zaměstnáváni. Podobně je tomu u pomocného personálu ve zdravotnictví a zejména v péči o staré lidi. Tyto segmenty trhu práce jsou charakterizovány vysokým podílem žen a neformální zaměstnávání, nejisté zaměstnanecké vztahy či dokonce práce na černo jsou v nich spíše pravidlem než výjimkou.

V důsledku toho dochází k podstatnému posunu v charakteru migrace v průmyslovém sektoru. Od nekvalifikovaných pomocných dělníků a dělníků s nízkou kvalifikací v pásové výrobě k přijímání výše postavených a kvalifikovaných pracovníků a manažérů, zejména ve vzkvétajícím počítačovém průmyslu a v oboru informací a komunikací (viz tzv. zelené karty v Německu). Schopnost obchodu a průmyslu inovovat je ohrožena kvůli nedostatům ve vzdělávání v minulosti a ještě výrazněji stárnutím pracujícího obyvatelstva, nepříznivým demografickým trendem a zvýšenou mírou předčasných odchodů do důchodu v posledních dvou desetiletích v důsledku vysoké nezaměstnanosti. Přes tuto vysokou nezaměstnanost

existuje neuspokojená poptávka po kvalifikovaných pracovnících, která, podle Evropské komise, brání růstu a ohrožuje schopnost evropské ekonomiky inovovat a konkurovat ve srovnání s jinými regiony.

Komise v současné době předkládá řadu návrhů pro činnost Evropské rady a parlamentu, pod heslem „Nové evropské trhy práce otevřené všem, přístupné pro všechny“. Tyto návrhy umožňují vytvořit skutečný evropský trh práce tak, aby se lépe využívalo existujícího potenciálu zaměstnanců, i podporovat přijímání dalších kvalifikovaných pracovníků v určitých sektorech, včetně zdravotnictví a odvětví informačních a komunikačních technologií (IKT). Návrhy se zaměřují zejména na tyto strategické cíle:

- ❑ odstranit hlavní překážky rozvoje evropských trhů práce;
- ❑ zajistit, aby nové evropské trhy práce byly atraktivní, efektivní, všem otevřené, pro všechny přístupné;
- ❑ zajistit efektivní rozvoj a využívání potenciálu evropských pracovních sil, zvláště pro účinné vyrovnávání nabídky kvalifikací a poptávky po nich, a rozvíjet úroveň kvalifikace potenciálních evropských pracovních sil celoživotním učením;
- ❑ maximalizovat potenciál vnitřního trhu zajištěním harmonického vývoje při integraci výrobních a kapitálových trhů a moderního evropského trhu práce.

Komise navrhuje iniciativy pro odstranění překážek mobility a nedostatků v kvalifikacích:

- účinnější procedury pro uznávání profesních kvalifikací vyšší úrovně;
- uznávání nebo akreditace informálních dovedností nebo dovedností získaných při práci;
- akční plán pro podporu celoživotního učení;
- další rozvoj systémů vzdělávání a profesní přípravy, týkající se kvality a efektivnosti, přístupu ke vzdělávání pro všechny, otevírání vzdělávacích systémů širšímu světu.

Tato fáze v migrační politice EU může být označena jako fáze konkurence kvalifikací. Znalostní společnost potřebuje více lidí se znalostmi, lidské zdroje jsou nejdůležitějším faktorem při zavádění inovací a zajišťování konkurenceschopnosti.

Statistický úřad EU – Eurostat publikuje v pravidelných intervalech velmi podrobné statistiky o počtu zaměstnanců, kteří nejsou občany zemí EU, a o trendech v jejich počtu. Ty jsou však zřídka diferencovány podle povolání nebo profesních skupin. Soubory dat, které mohou být použity pro srovnávání, byly poprvé zpracovány v roce 1995. Vlastní statistiky jednotlivých členských států o občanech z jiných zemí ne vždy rozlišují mezi občany ostatních členských států a občany ze zemí mimo EU.

Nejvyšší podíl občanů z jiných členských států EU (ze všech cizinců zaměstnaných v dané zemi), přes 70 %, mají Lucembursko, Belgie a Irsko. V Lucembursku a v Belgii zahrnují tato procenta množství lidí denně dojíždějících ze sousedních zemí a zaměstnance institucí EU a přidružených organizací a v Irsku je v nich obsaženo mnoho Britů. Nejnižší podíly pracovníků z jiných členských států mají Německo, Dánsko, Itálie a Portugalsko (20-30 %). „Průměrnou“ skupinu tvoří Francie, Řecko, Nizozemsko a Spojené království. „Oficiální“ čísla pro Řecko jsou velmi nízká, avšak počet neregistrovaných pracovníků bude pravděpodobně o hodně vyšší. Důvody těchto různých podílů se v jednotlivých zemích liší.

Od poloviny 90. let se podíl žen mezi migranty v EU zvýšil mnohem výrazněji než podíl mužů téměř ve všech zemích (výjimku tvoří Německo, Dánsko a Lucembursko) a tento trend se v poslední době ještě zvýšil. Přesto však v absolutních číslech muži stále převažují a činí přibližně 66 % ze všech zahraničních pracovníků.

Od poloviny 80. let do poloviny 90. let nedošlo k žádným významným posunům v podílech zahraničních pracovníků. Došlo však, s výjimkou Německa, ke znatelnému omezení počtu lidí mladších 24 let, kteří nejsou občany EU.

Ačkoliv mobilita a migrace má od 80. let tendenci stagnovat nebo v případě občanů z nečlenských států dokonce klesat, oblast osobních služeb nižší úrovně je zvláštní případ. Ta se nadále rozšiřuje a stává se segmentem pro pomocné síly ze zemí mimo EU, které mají

nízkou nebo žádnou kvalifikaci a zejména pro ženy. Tyto práce jsou pro občany dané země málo lákavé. To je obecný jev v celé EU. Stává se nutností přijímat zahraniční pomocné síly a stále častěji také specialisty, např. lékaře. Zvýšené příležitosti k mobilitě v rámci EU se ukazují jako nedostatečné pro dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou zejména proto, že se oblast osobních služeb obecně, ale zvláště v oblasti zdravotnictví a sociální péče velmi rozšiřuje v důsledku demografickým vývojem způsobeného stárnutí populace.

Bohužel nejsou k dispozici žádné specifické údaje pro zdravotnictví. To je zahrnuto v „ostatních službách“, v nichž jsou obsaženy všechny osobní služby. V Německu se podíl cizinců v této skupině pracovníků zvýšil v letech 1985-1995 ze 14,5 % na 18,3 % a v Dánsku jejich podíl na celkovém počtu zahraničních pracovníků vzrostl z 36,4 % na 41,7 %. Tyto podíly pravděpodobně zahrnují mnoho lidí zaměstnaných v pečovatelských a zdravotnických službách. K jedinému srovnatelnému zvýšení v podílech podle odvětví došlo v maloobchodě, v hotelnictví a stravovacích službách. Ve všech dalších sektorech zůstává podíl cizinců beze změny, nebo, např. ve výrobním sektoru, prudce klesá. Jsou-li v těchto číslech zahrnuty osobní služby, pak pravděpodobně ukazují zvýšení v těchto aktivitách. Dokonce i ve zdravotnickém sektoru se však projevuje trend v poptávce po kvalifikovanějších pracovnících.

Uznávání profesních kvalifikací je důležité nejen kvůli zabezpečení svobody pohybu a podpoře mobility, ale také kvůli šíření konkurence v oblasti kvalifikací a dynamizování evropského trhu práce. Projevuje se snaha zavést nové flexibilnější procedury a systémy. Dosud fungující systémy jsou formálně adekvátní, avšak praktické akce členských států a používané nástroje (nadále) adekvátní nejsou.

Klíčovým aspektem získání zaměstnání v jiném členském státě je uznání dosažené kvalifikace tímto státem. Uznání může být podmínkou k vykonávání povolání, pokud toto povolání vyžaduje příslušnou kvalifikaci, nebo může být nezbytné k tomu, aby pracovník dokázal potenciálnímu zaměstnavateli, že má kvalifikaci. Formální uznání profese nebo profesní kvalifikace však není vyžadováno vždy, zejména ne u pomocných pracovníků a obyčejných zaměstnanců.

Na evropské úrovni je prioritou odstraňování překážek mobility a možné diskriminace vůči občanům jiných států a zejména občanům EU. Podle smluv EU zahrnuje společný trh také společný trh práce pro zaměstnance a samostatně výdělečně činné osoby a pro poskytování služeb. Po několik let je v popředí uskutečnění znalostní evropské společnosti, a to bude rozhodně urychleno zvýšenou profesní mobilitou. V tomto kontextu jsou potíže s přenesením kvalifikace získané v jednom členském státě do jiného státu považovány za klíčovou překážku pro výměny, vytváření sítí a spolupráci řídicích a kvalifikovaných zaměstnanců.

Na úrovni členských států je kladen důraz na potřebu vybavit trh práce nejlépe a nejvhodněji kvalifikovanými lidmi. Formální profesní kvalifikace prokazují, že kompetence k vykonávání určitých povolání byla osvojena, a zaručují určité standardy při vykonávání povolání. Důležití aktéři – státní instituce, sociální partneři, komory nebo profesní sdružení – specifikují v souladu se svým mandátem v rámci veřejného práva znalosti a dovednosti vyžadované v daném sektoru a mají určitý stupeň pravomoci stanovovat pravidla nebo testy/zkoušky. Monitorují kvalitu poskytovaného vzdělávání a testování účastníků. Tím zaručují kvalitu vzdělání a kvalifikace úspěšných absolventů.

Na úrovni jednotlivých občanů EU, kteří chtějí uplatňovat své právo na svobodu pohybu, jde o to, získat v rámci platných směrnic, rychle a bez námahy, uznání profesní kvalifikace udělené v zemi původu v hostitelské zemi. Vlastnictví kompetencí srovnatelných s profesními kvalifikacemi vyžadovanými v hostitelské zemi by mělo být potvrzeno formou pro potenciálního zaměstnavatele jasně srozumitelnou.

Při přijímání uznávací procedury je třeba vzít v úvahu mnoho konfliktních zájmů, například:

- zachování pravomocí profesních sdružení a poskytovatelů vzdělávání v sektoru;
- ochranu příslušného segmentu trhu práce;

- ❑ komplexy méněcennosti osob bez dalšího vzdělávání vůči těm, kteří ho mají;
- ❑ aroganci kvalifikovaných pracovníků vůči kvalifikacím, které neznají a adekvátně neoceňují;
- ❑ poměr mezi náklady a prospěchem, pokud jde o náklady na vzdělávání a prospěch z něj jak v ekonomice, tak v řízení podniku.

Vlády zavádějící obecné směrnice o vzájemném uznávání profesních a vysokoškolských kvalifikací mají značný prostor pro interpretaci. To má výhody i nevýhody – je stejně snadné přijmout restriktivní a protekcionistický přístup, jako přístup orientovaný na zákazníka řídicí se liberálními a pragmatickými hledisky.

Obecné (horizontální) směrnice jsou v nevýhodě ve srovnání s odvětvově/profesně specifickými (vertikálními) směrnicemi v tom, že nenabízejí kompetentním úřadům téměř žádné informace usnadňující efektivní srovnávání vzdělání a profesní kvalifikace, na jejichž základě by bylo možné činit rychlá rozhodnutí. Jedna kompetentní instituce pak obviňuje druhou z toho, že obecné směrnice nejsou efektivně uplatňovány. EU neposkytuje adekvátní pomoc pro rozhodování ve formě shrnutí nebo databank srovnatelného vzdělání a kvalifikací a členské státy ne vždy dodávají relevantní informace a údaje s poukazem na to, že příslušný členský stát je sám o sobě kompetentní učinit rozhodnutí o uznání, kompenzačních opatřeních nebo odmítnutí. To ukazuje, že přinejmenším tzv. obecné směrnice jsou neúčinné.

Pramen: Sellin, Burkart: Mobility in Europe (EU and EEA) with particular reference to health care occupations and recognition of the relevant vocational qualifications. Vocational training, 2002, č. 26, s. 45-57. ■

Uvedeným tématem se zabývají i tyto články Zpravodaje:

Kvalifikace a mobilita v Evropské unii **11/2002**

Profesní mobilita v Evropské unii **5/2002**

Mobilita a její podpora v Evropské unii **4/2002**

Uznávání profesních kvalifikací v EU **4/2002**

Vzdělávání pro nové Švédsko?

V 90. letech prošlo Švédsko zásadní a komplexní ekonomickou, demografickou a sociální transformací. Tradiční průmyslová výroba poklesla, a naopak vzrostla výroba závislá na znalostech a sektor služeb. Úroveň všeobecného vzdělání zaměstnanců se ve všech sektorech zvyšovala. Důsledkem ekonomické krize vrcholící v letech 1992-94 byl růst nezaměstnanosti. Do Švédska dorazila vlna uprchlíků hledajících azyl. Aktivní populace se dále soustřeďovala do několika málo oblastí, zatímco velké regiony se vylidňovaly. Vstup do EU v roce 1995 byl další zásadní změnou. Tyto strukturální transformace změnily sociální rozdělení a mocenské vztahy ve Švédsku a ovlivnily politický a sociální systém.

Tyto změny zapůsobily i na vzdělávání. To bylo přímo ovlivněno ekonomickými restrikcemi, demografickými změnami a novými požadavky trhu práce. V řízení a správě školství došlo k dramatickým změnám.

Od 40. do 70. let minulého století byla švédská vzdělávací politika charakterizována kombinací snahy po spravedlivosti a centrálního státního řízení, silně spojeného se sociálně demokratickou ideologií. Sociální diferenciaci a separaci, zejména z hlediska třídního, generačního a geografického původu byla chápána jako synonymum nespravedlivosti, nadřazenosti a podřazenosti. Hlavní reforma vzdělávání v poválečném období, silně zaměřená na dosažení rovnosti, byla iniciována z centra. Její realizace byla řízena státem prostřednictvím národního kurikula, různých zvláštních subvencí, příspěvků a velkého množství detailních nařízení týkajících se zdrojů, organizace, personálu a každodenní práce.

Proces, který začal v 80. letech, předpokládá, že mnohem více rozhodnutí týkajících se škol a vzdělávání se přijímá na místní úrovni a do rozhodování je zapojen větší počet činitelů než tomu bylo dříve. Stát přenesl téměř všechny své nástroje ekonomického řízení na obce. Byly zavedeny větší možnosti výběru, poukázky na vzdělávání a zvýšila se konkurence. Přechod od řízení na základě pravidel a směrnic k řízení podle cílů a výsledků vedl k větší odpovědnosti škol a učitelů vůči místním a ústředním úřadům.

K podobným změnám došlo v mnoha jiných zemích, pro Švédsko jsou však charakteristické dva rysy. Zaprvé výchozí pozice – švédský sociální model historicky založený na spolupráci státu a organizací zaměstnavatelů a zaměstnanců a na strategii rozšiřování veřejného sektoru pro řešení ekonomických a sociálních problémů a konfliktních zájmů. Sociální reformy, včetně reformy školství, byly v poválečném období založeny na ideji centralismu, všeobecné platnosti a konsensu. Zadruhé, švédské vzdělávání bylo od konce 80. let restrukturalizováno rychleji a radikálněji než ve většině jiných zemích, a stalo se jedním z nejvíce decentralizovaných vzdělávacích systémů v zemích OECD.

Forma vzdělávání	Účast %
Péče o děti (1-5 let)	73
Předškolní (6 let)	91
Povinné základní vzdělávání (6/7-16 let)*	100
Sekundární vzdělávání (17-19 let)	98
Terciární vzdělávání	45

Zdroj: Národní úřad pro školství (1999a).
 *Od r. 1991 je věk vstupu do povinného vzdělávání flexibilní, tzn., že děti mohou začínat ve věku 6 nebo 7 let. V r. 1998 začalo chodit do školy asi 5,8 % všech 6letých dětí.

Změněné sociální modely ve společnosti a ve vzdělávání

Zvyšující se rozdíly ve švédské společnosti

Podle většiny měřítek je dnes Švédsko více rozdělenou a polarizovanou zemí než před 10-15 lety. Zvýšily se rozdíly v příjmech a majetku. Zvětšují se rozdíly v životních podmínkách bohatých a chudých obcí a expandujících a vytlidňujících se oblastí.

Vzrostla také segregace v bydlení, která odráží třídní a etnické rozdělení. Existuje ostrá dělicí čára mezi lidmi se stálým zaměstnáním a rostoucí skupinou nezaměstnaných či zaměstnaných na částečný nebo dočasný úvazek. Švédský trh práce má tendenci zvyšovat vstupní a pracovní požadavky a vylučovat stále větší podíl populace jako „ne dost dobrý“. Kategorie tradičně spojované se sociálním vylučováním jsou nezaměstnaní, nedostatečně vzdělaní a lidé s nízkými příjmy. V 90. letech postupně vzrostl význam věku a etnického původu. Během recese v 90. letech se postavení na trhu práce a sociálně-ekonomické podmínky mladých lidí i lidí jiného než švédského původu významně zhoršily.

Rozšiřující se přístup ke vzdělání – zvyšující se rozdíly v rámci vzdělávání

Ve veřejných debatách o vzdělávání ve Švédsku je dobrý přístup ke vzdělávání považován za klíčový aspekt sociálního začleňování. V důsledku reformy sekundárního vzdělávání (která délku všech odborných vzdělávacích programů stanovila na tři roky) a reformy vzdělávání dospělých se zvýšila účast Švédů ve vzdělávacím systému (tabulka 1). Vysoký podíl účasti mladých lidí na vzdělávání v 90. letech byl také způsoben zhoršující se situací na trhu práce.

Až do 90. let bylo prakticky veškeré vzdělávání ve Švédsku na primární, sekundární i terciární úrovni veřejné. To bylo motivováno přáním poskytnout všem dětem stejný obsah a standard vzdělání. Nesocialistická vláda v letech 1991-94 však významně rozšířila možnosti pro zakládání nezávislých škol.

Od té doby počet těchto škol neustále vzrůstal, zvláště na sekundární úrovni, avšak velká většina základních a sekundárních škol je ve Švédsku stále veřejná. Ve školním roce 1989/1990 chodilo do základních nezávislých škol 0,9 % žáků a do sekundárních nezávislých škol 1,5 % studentů. V roce 1999/2000 se tyto podíly zvýšily na 3 respektive 4 %. Zvyšující se možnosti výběru školy využívají především majetní rodiče s vyšším vzděláním.

Zásadou je, že finanční možnosti rodiny by neměly určovat přístup ke vzdělávání na žádné úrovni. To je jedním z důvodů, proč veřejné náklady na vzdělávání jsou ve Švédsku ve

srovnání s většinou jiných evropských zemí vysoké. V průběhu hospodářského poklesu v 90. letech se však veřejné výdaje na péči o děti a vzdělávání značně snížily způsobem, který zasahuje ty nepotřebnější děti. Byly to zejména dramatické škrtly v počtu vyučovacích hodin, zvláště pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a děti, jejichž mateřským jazykem není švédština. To zvýšilo tlak na učitele, kteří museli poskytnout žákům to, nač měli právo, i s omezenými zdroji.

Švédská devítiletá základní škola je charakterizována nízkým stupněm organizační diferenciaci. Sekundární škola má podobné ambice a poskytuje odborné i všeobecné vzdělávací programy v rámci jedné školní organizace. Srovnatelnost vzdělávání v různých školách, obcích a regionech představuje významný politický cíl. V 90. letech však vzrostly rozdíly ve vzdělávání podle třídního, etnického, pohlavního a geografického hlediska. Nejvyšší podíly studentů, kteří opouštějí základní školu bez závěrečného vysvědčení z jednoho nebo několika předmětů, se nacházejí ve velkých městech a předměstích, nejnižší podíly v malých obcích. Děti jiného než švédského původu a děti, jejichž rodiče mají nízké vzdělání, převládají mezi těmi, kteří v 9. ročníku propadají v jednom nebo několika předmětech. Studenti v nezávislých školách mají poněkud lepší výsledky ve srovnání se studenty ve veřejných školách.

V 90. letech získaly v přístupu ke vzdělávání na významu dva aspekty: *způsobilost* studentů pro středoškolské nebo vysokoškolské vzdělávání a *nezdar* při získávání titulu či vysvědčení. Oba aspekty souvisejí s pohlavím a mateřským jazykem nebo původem studentů. V 70. letech souvisel původ studentů převážně s rozdíly ve společenských třídách, zatímco v 90. letech se objevily kategorie imigrantství a cizího původu. Více než 90 % studentů je způsobilých pro střední školu. 20 % propadne alespoň v jednom předmětu a 1 % kohorty nedokončí ani jeden ročník. V průměru jsou dívky úspěšnější než chlapci a studenti cizího původu jsou méně úspěšní než Švédové (Tabulka 2). Je však třeba poznamenat, že sociální původ a úroveň vzdělání rodičů jsou při ovlivňování výsledků vzdělávání významnějším faktorem než etnický původ.

Tabulka 2: Žáci, kteří opustili švédskou základní školu (9. ročník) v roce 1998, v procentech (n = 97 258)

Kategorie	Všichni žáci	Dívky	Chlapci	Cizí původ
Způsobilost pro sekundární vzdělávání	91,4	93,1	89,8	80,4
Propadli alespoň v jednom předmětu	20,4	16,7	23,9	33,9
Bez závěrečného vysvědčení	1,0	0,9	1,2	2,3

Zdroj: Ústřední statistický úřad (1999, tabulka 3.13).

Mladí lidé, kteří opustí základní školu bez závěrečného vysvědčení ve všech předmětech, nejsou přijati do tříletých sekundárních vzdělávacích programů, jejichž absolvování je dnes ve Švédsku základní předpoklad pro získání práce. Místo toho jsou zařazeni do individuálních programů, aby si doplnili vzdělání.

V individuálních programech, které mají dnes třetí nejvyšší podíl v sekundárních školách (13 % všech studentů ve školním roce 1998/99), jsou nadprůměrně zastoupeny děti, jejichž rodiče mají nízké vzdělání nebo jsou imigranti. V roce 1995 se vzdělávalo v individuálních programech 4krát více mladých lidí narozených mimo Švédsko než rodilých Švédů. Také studenti, jejichž rodiče měli jen základní vzdělání, byli v těchto programech zastoupeni 4krát častěji než děti vysokoškoláků. Počet studentů, kteří předčasně opouštějí sekundární vzdělávání, od roku 1998, kdy byl zaveden nový systém hodnocení, dramaticky narůstá.

Vzdělávání dětí s učebními nebo jinými problémy je převážně realizováno v běžných školních třídách; cílem je začlenit tyto děti do normální školského systému. V 90. letech se však projevila tendence umísťovat více dětí do speciálních škol pro handicapované žáky. V letech 1992/93 – 1998/99 vzrostl podíl handicapovaných žáků vzdělávajících se ve zvláštních školách na 35 % a na primárním stupni na 48 % z celkového počtu handicapovaných žáků. Jinými slovy, sociální začleňování ve vzdělávání je považováno za

významné pro postižené žáky, to je však v rozporu se zvyšujícím se počtem žáků, kteří byli v 90. letech kategorizováni jako intelektuálně postižení.

Závěry

Přístup ke vzdělávání se rozšířil. Ve stejné době se přechod mladých lidí ze školy do zaměstnání stal mnohem obtížnější, protože mnohá „startovací pracovní místa“ se ztratila a úroveň kvalifikačních požadavků vzrostla. I když je formálního rozlišování v rámci vzdělávacího systému málo a v některých případech se stává méně zřetelné, např. mezi všeobecnými a odbornými vzdělávacími programy sekundárních škol, objevuje se nové rozlišování a jiné je posilováno. Větší skupiny dětí jsou přerazovány z normálního vyučování do speciálních škol pro intelektuálně postižené žáky a dělení žáků podle schopností má tendenci se zvyšovat. Byly omezeny zdroje zvláště pro speciální vzdělávání a jazykové vzdělávání imigrantů. Zvětšují se rozdíly mezi školami, oblastmi a regiony. Nový systém klasifikace rozděluje viditelněji ty, kteří prospěli, a ty, kteří propadli, přičemž tyto rozdíly do značné míry korespondují se společenskými třídami, pohlavím a etnickým původem. Zvyšující se sociální vylučování je doplňováno novou a silnější kategorizací a rozlišováním uvnitř i vně vzdělávacího systému.

Přeložila Olga Kofroňová

Pramen:

Lindblad, Sverker - Lundahl, Lisbeth - Lindgren, Joakim - Zackari, Gunila: Educating for the New Sweden? Scandinavian Journal of Educational Research, 46, 2002, č.3, s.283-303. 1 graf, 4 tab., lit.37. *Krácceno – úplný překlad je k dispozici v knihovně.* ■

Uvedeným tématem se zabývají i tyto články Zpravodaje:

Tendence vy vývoji školských systémů (2) – Švédsko 11/2002

Budoucnost středních a vysokých škol ve Švédsku 11/2001

Odborné vzdělávání ve Švédsku 4/2000

Vzdělávání dospělých ve Finsku

Zdena Tamašiová

Nejsevernější stát EU; členem od roku 1995
* hraničí s Ruskem, Švédskem a Norskem
* oficiální jazyky: finština a švédština (cca 6 %)
* rozloha:

338 000 km² * počet obyvatel: 5132 tisíc; hustota: 17 obyvatel/km²; v Helsinkách žije přes půl milionu lidí * téměř 200 tisíc jezer a nejméně ostrovů ze všech zemí světa * nejdelším ročním obdobím je zima; polární noc trvá v Laponsku 52 dní, polární den 67 dní * Finové jsou předními výrobci a vášnivými uživateli mobilních telefonů * finské slovo sauna bylo převzato do mnoha dalších jazyků; ve Finsku připadá jedna sauna na tři obyvatele; někteří Finové se v sauně i narodili, když jiné čisté místo s teplou vodou nebylo po ruce.

Finský národ je velmi vzdělaný (více než 60 % populace dosáhlo vyššího vzdělání než absolvování povinné školní docházky). Finové jsou na to pyšní. Postavení Finska ve vzdělávání dospělých je ve srovnání s jinými zeměmi, včetně zemí EU, na velmi vysoké úrovni.

Nejpoužívanějším cizím jazykem ve Finsku je angličtina; následuje němčina, francouzština a ruština. Na všech oficiálních místech je možné se domluvit anglicky.

Celoživotní vzdělávání je ve Finsku jednou z priorit služeb zaměstnanosti. Vzdělávání je zajišťováno vzdělávacími středisky, soukromými vzdělávacími institucemi a speciálními kurzy.

Pro všechny věkové skupiny se pořádají kurzy distančního vzdělávání a speciální programy pro nezaměstnané. Vzhledem k poměrně malému počtu obyvatel je překvapivé, jaké množství lidí se účastní vzdělávání dospělých.

Finům se podařilo změnit postoj ke vzdělávání a pohlížet na vzdělávání dospělých jako na jednu z forem trávení volného času. Ve Finsku podobně jako v naší zemi funguje zásada „třetího věku“ – jejím záměrem je udržovat kvalitu života a duševní svěžest lidí, prodlužovat aktivní život, a podporovat snahy o zapojení do společenského života.

Otavan Opisto⁴ (vyšší odborná škola ve vesnici Otava) – byla založena v roce 1892 po vzoru škol, které v Dánsku v 19. století zakládal N.F.S. Gruntvig, luteránský duchovní, básník, historik, ekonom, politik a pedagog.

Je jednou z 91 lidových škol, které mají ve Finsku velkou podporu veřejnosti. Lidové školy jsou nezávislé instituce. Každá škola může zdůrazňovat své hodnoty, ideologii a pedagogické cíle. *Otavan Opisto* klade velký důraz na to, co je správné pro studenta. Dospělým zde nabízejí několikaměsíční vzdělávací kurzy a studenti spolu žijí v komunitách 24 hodin denně. Studium obvykle končí diplomem. Součástí je internetová vyšší střední škola (*Internetix*). Podmínkou pro přijetí je dosažení věku 18 let a vysvědčení o absolvování střední školy. Ve škole lze studovat i kratší kurzy, například: žurnalistiku, mezinárodní vztahy, IT apod.

Ve Finsku existuje 260 vzdělávacích středisek pro dospělé!

Tato střediska se nazývají občanské instituty – *kansalaisopisto* nebo dělnické instituty – *työväenopisto* a poskytují různá školení především dospělým. Celoživotní vzdělávání je pro střediska vzdělávání dospělých prioritní koncepcí. Hlavní úlohou těchto středisek je poskytovat občanům příležitost ke zlepšení všeobecného vzdělání a k osvojení odborných znalostí a dovedností. Novým úkolem pro tato střediska se v poslední době stává integrace imigrantů a zásada „třetího věku“.

Ve Finsku mají velmi dobře vyřešené využívání prostor městských, obecních a státních vzdělávacích institucí k večernímu vyučování dospělých. Dopoledne a odpoledne probíhá ve škole běžné vyučování a ve večerních hodinách se ve stejných třídách vzdělávají dospělí studenti.

Širokou škálu kurzů a vzdělávacích aktivit, nabízejí i malá městečka. Například Středisko vzdělávání dospělých v Mikkeli, městečku, které má něco přes 50 tisíc obyvatel, nabízelo v roce 2002 pět set různých kurzů s celkovým počtem 20 516 vyučovacích hodin ročně.

Největší zájem byl o tyto kurzy:

Hudba	23,7 %
Jazyky	17,0 %
Design a umělecká řemesla	14,7 %
Zdravotní vzdělávání	12,2 %
Výtvarné umění	11,5 %
Divadlo	6,9 %
Informační technologie	6,1 %

Rozpočet pro Centrum v Mikkeli činil v roce 2002 více než 1 milion EUR

Financování pocházelo z těchto zdrojů:	
Státní podpora Ministerstva školství	53 %
Podpora od města	26 %
Příspěvky studentů	16 %
Příspěvek z projektu	2 %

Systém kvalifikací dospělých založených kompetencích⁵

Ve Finsku existuje speciálně vypracovaný systém, na jehož základě si dospělí mohou zvyšovat kvalifikaci a využívat při tom kompetence získané praxí. Při testování jednotlivých odborných kompetencí, může každý student předvést své znalosti, zručnosti a zkušenosti.

Dospělí, kteří úspěšně složí testy, získají certifikát a mohou pokračovat ve studiu na polytechnických univerzitách.

Autorka článku navštívila Finsko v rámci programu Arion.

⁴ <http://www.ofw.fi/oo/>

⁵ Viz též Systém kvalifikací ve Finsku. Zpravodaj, 2002, č. 12, s. 13.

Španělský zákon o kvalifikacích a profesní přípravě

Ve Španělsku byl 20. června 2002 v úředním věstníku publikován zákon o kvalifikacích a profesní přípravě (*Ley de Orgánica de Cualificaciones y de la Formación Profesional*), který utváří komplexní systém profesní přípravy odpovídající standardům trhu práce v Evropské unii. Přípravy na zpracování zákona začaly v roce 1998, kdy vláda schválila druhý Národní program profesní přípravy (*II Programa Nacional de Formación Profesional*).

V souladu se strategií podpory zaměstnanosti zpracovanou Evropskou unií zákon reaguje na globalizaci trhu a jeho cílem je poskytnout kvalifikované, aktivně pracující populaci vyhovující podmínky pro mobilitu a volný pohyb.

Zákon ustavuje národní systém profesních kvalifikací (*Sistema Nacional de las Cualificaciones Profesionales – SNCP*), který zahrnuje všechny programy profesní přípravy do Národního katalogu profesních kvalifikací (*Catálogo de Cualificaciones Profesionales*). Rovněž ustavuje podmínky pro evaluaci a akreditaci odpovídajících profesních kompetencí.

Národní katalog bude zahrnovat kvalifikace identifikované na pracovištích a jim odpovídající profesní přípravu rozčleněnou do jednotlivých modulů. Vlastní koncepci kvalifikace zákon definuje jako „sumu odborných kompetencí relevantních pro zaměstnání, které lze získat modulární nebo jinou formou profesní přípravy a pracovní zkušeností“.

Zákon rovněž stanoví, aby osvědčení o profesní přípravě a osvědčení odborných schopností (*certificados de profesionalidad*) odpovídala profesní přípravě, která je uvedena v Národním katalogu profesních kvalifikací.

Zapojení různých zainteresovaných stran do systému národních kvalifikací a profesní přípravy je garantováno Všeobecnou radou pro profesní přípravu (*Consejo General de Formación Profesional – CGFP*), která je složena ze zástupců ústřední vlády, autonomních společenství a sociálních partnerů. Národní ústav pro kvalifikace (*Instituto Nacional de las Cualificaciones – INCUAL*) funguje jako odborný orgán rady. (Viz též Zpravodaj, 2000, č. 2, s. 3.) Plánuje se také přizvání různých podniků, zejména při řešení problémů spojených se vzděláváním vyučujících a se systémem profesní přípravy na pracovišti.

Zákon předpokládá zakládání nových oborových středisek pro poskytování profesní přípravy, zaměřených na programy inovativního a experimentálního charakteru. Veřejná správa, zvláště úřady práce mají přizpůsobovat svá opatření specifickým potřebám mladých lidí, kteří nebyli úspěšní ve škole, jsou handicapovaní, obecněji řečeno, jsou ohroženi sociálním vylučováním.

V zákoně je vyjmenováno jedenáct úkolů:

1. Spojovat přímo profesní přípravu se zaměstnáním.
2. Spolupracovat se zaměstnavateli na zajišťování lepší profesní přípravy a většího počtu pracovních příležitostí.
3. Usnadňovat mobilitu žáků a pracovníků.
4. Integrovat tři různé formy poskytování profesní přípravy; počáteční profesní přípravu, kurzy pro nezaměstnané a další vzdělávání.
5. Poskytnout větší nabídku skupinám, které mají obtíže s integrací do zaměstnání.
6. Vytvářet integrovaná střediska profesní přípravy.
7. Uznávat profesní kompetence a kvalifikace získané pracovní zkušeností.
8. Stanovit sféry kompetencí a účasti všech sektorů zapojených v profesní přípravě.
9. Vytvořit systém informací a profesního poradenství.
10. Zaručovat kvalitu a evaluaci Národního systému profesní přípravy a kvalifikací.
11. Učinit celoživotní učení skutečností.

Zpracoval Petr Viceník

Prameny: Spain. Law on qualifications and vocational training. CEDEFOP INFO, 2002, č. 3, s. 10.
<http://www.mec.es/leyfp/>; <http://www.inem.es>; <http://www.mtas.es/incual/inicio.htm> ■

Reálné školy v Německu

V Německu se hodně diskutuje na jedné straně o hlavní škole (*Hauptschule*) a na druhé straně o gymnáziu. Mnohem menší pozornost je věnována reálné škole (*Realschule*). Německý sněm průmyslové a obchodní komory nedávno zveřejnil studii o reálné škole, která byla zpracována na univerzitě v Lüneburgu. Vzhledem k heterogenitě školských forem, které v jednotlivých spolkových zemích vedou k prostřednímu stupni vzdělání, mluví autoři o „vzdělávací cestě reálná škola“ (*Bildungsweg Realschule*) místo o reálné škole. Vytýkají školskému výzkumu, že má k dispozici málo údajů, jak o učitelích, tak o složení žákovské populace. Tým autorů se opíral o studie Institutu německého hospodářství, data z programu PISA a vlastní průzkumy.

Autoři studie dospěli k těmto závěrům:

- Dosažený prostřední stupeň vzdělání se stal standardním stupněm vzdělání.
- Podniky hodnotí studium pozitivně; absolventi reálných škol mají dobré vyhlídky jak na trhu vzdělávání, tak i na trhu práce.
- Reálná škola se osvědčuje jako školská forma s nejvyšší sociální integrací; jsou v ní rovnoměrně zastoupené všechny sociální vrstvy.
- Dosažený stupeň vzdělání se dá mnohostranně využít; umožňuje pokračovat ve studiu ve střední škole i vstoupit do profesní přípravy v duálním systému.

Autoři chápou oprávněnost existence reálné školy v její orientaci na hospodářství, v otevřenosti dalším možnostem vzdělávání a ve zprostředkovávání vysokých sociálních kompetencí. Jasnost tohoto profilu činí dosažený stupeň vzdělání při „přejímání“, řekněme zaměstnavateli, atraktivní. Autoři varují, že by se tento profil při případném spojení reálné školy s hlavní školou neměl vytratit. Studie kriticky podotýká, že nemálo žáků reálných škol dosáhne úrovně gymnázia, nejsou tam však doporučeni vinou nedostatečné propustnosti.

Pokud jde o volbu studia navazujícího na základní školu, je reálná škola u rodičů velice oblíbená. To proto, že dosažený stupeň vzdělání poskytuje rozmanité možnosti, přičemž dítěti nehrozí přetížení. Po absolvování některé ze škol v systému profesní přípravy se naskytuje „druhá šance“, jak dosáhnout zralosti pro studium na odborné vysoké škole (*Fachhochschulreife*). Podíl absolventů reálných škol, kteří navštěvují nějakou vyšší školu, vzrostl.

Přesto není svět reálné školy zcela v pořádku: Znepokojení vyvolává nadprůměrně vysoký počet opakujících: ve školním roce 1999/2000 zůstalo v reálných školách „sedět“ 5,6 % z žáků 9. tříd, zatímco v hlavních školách jen 3,8 % a na gymnáziích 3 %.

Výzkum empiricky potvrzuje dojem, že převládající didaktickou formou na německých školách je stále „přímé vyučování“ – kdy všichni spí a jeden mluví. Mnohé školy se sice snaží o zlepšení kvality vyučování; pokrok však udělaly jen ty školy, které jsou značně podporovány ministerstvy nebo jinými zařízeními. „Ne vždy se daří školám postupovat systematicky ve všech oblastech zvyšování kvality“, píše se ve studii. Tím se potvrzuje poznatek z programu PISA, že školy se sice snaží o zlepšení jakosti, ale chybí jim logicky promyšlená koncepce.

Pramen: Kluxen-Pyta, Donat: Neue Studie. Wirtschaft und Berufserziehung, 2003, č. 4, s. 26. ■

Nové knihy v knihovně

Wenger, Etienne: **Communities of practice. Learning, meaning, and identity.** [Společenství praxe. Učení, význam a identita.]

Cambridge, Cambridge University Press 2002. 318 s.

Sg. 25 064

Překlad úvodní části této knihy byl uveden v květnovém Zpravodaji. Kniha je psaná velmi srozumitelně a jsou v ní uváděny praktické příklady učení ve světě práce (např. podrobný popis pracovního dne zaměstnankyně pojišťovny, včetně jejích úvah o oblékání, vztazích se spolupracovníky apod.). Proto ji kromě studia odborného obsahu lze použít i jako doplňkovou četbu ke kurzům angličtiny.

ÚIV – Další vzdělávání jako součást celoživotního vzdělávání, edice Pracovní texty

Šťastnová, Pavlína: **Pojetí celoživotního vzdělávání.** Teoretická studie. Praha, ÚIV 2002. 40 s. **Sg. 25 068**

Šťastnová, Pavlína: **Mapování firemního vzdělávání.** Analýza nabídky a poptávky. Závěrečná zpráva. Praha, ÚIV 2002. 48 s. **Sg. 25 072**

Pikálková, Simona: **Neakreditované programy dalšího vzdělávání.** Závěrečná zpráva. Praha, ÚIV 2003. 26 s., 3 příl. **Sg. 25 070**

Pikálková, Simona: **Nabídka dalšího vzdělávání v inzerci v denním tisku.** Závěrečná zpráva. Praha, ÚIV 2002. 16 s. **Sg. 25 071**

Pikálková, Simona: **Sekundární analýza materiálů zabývajících se celoživotním vzděláváním.** Závěrečná zpráva. Praha, ÚIV 2002. 16 s. **Sg. 25 069**

CEDEFOP

Nyhan, Barry – Cressey, Peter – Tomassini, Massimo – Kelleher, Michael – Poell, Rob: **Facing up to the learning organisation challenge.** Key issues from a European perspective. Volume I. [Vyrovnat se s výzvou učících se organizací. Klíčové problémy z evropského hlediska. Svazek I.]

Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2003. 105 s.

“Cedefop Reference Series. Sv. 41-I.”

Sg. 25 062

Z obsahu: Učící se organizace v evropském kontextu; problémy a dilemata doprovázející budování učících se organizací; základní principy pro produktivní učení; vytváření kultury učení; úloha rozvoje lidských zdrojů a odborného vzdělávání a přípravy v podpoře učící se organizace; inter-organizační učení.

Nyhan, Barry – Kelleher, Michael – Cressey, Peter – Poell, Rob: **Facing up to the learning organisation challenge.** Selected European writings. Volume II. [Vyrovnat se s výzvou učících se organizací. Vybrané evropské spisy. Svazek II.]

Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2003. 285 s.

“Cedefop Reference Series. Sv. 41-II.”

Sg. 25 063

Beyond Rhetoric: Adult Learning Policies and Practices. [Víc než jen rétorika: Politika a praxe učení dospělých.] Paris, OECD 2003. 253 s.

Sg. 25 061

Kniha má osm kapitol:

Úvod (vysvětlení významu, zpracování a strukturu tohoto tematického přehledu). Témata v učení dospělých.

Modely účasti a opatření: hodnocení potřeb. Přehled politiky a praxe v jednotlivých zemích. Posilování stimulů a motivace dospělých k učení. Zlepšování ve způsobech poskytování vzdělávání dospělým. Podpora lepší integrace mezi nabídkou a poptávkou. Žádoucí rysy systémů učení dospělých.

Barešová, Andrea: **e-learning ve vzdělávání dospělých.** 1. vyd. Praha, VOX 2003. 173 s. **Sg. 25 067**

Mezi nejčastější chyby při tvorbě e-kurzů patří pouhé převedení textu do elektronické podoby. Obsah vytvářené aplikace nesmí být pouhou kopií papírové verze. Takové materiály jsou velmi málo názorné a pro studující nezajímavé.

Filka, Jaroslav: **Metodika tvorby diplomové práce.** 1. vyd. Brno, Knihař 2002. 223 s. **Sg. 25 065**

... tato příručka se zaměřuje na promyšlený, objektivně platný soubor postupů a prostředků, které umožňují shromáždění vědeckých poznatků, objevení jejich zákonitostí nebo povahy, jejich vyhodnocení, interpretaci a prezentaci formou diplomové práce.

Beneš, Milan – Pešková, Jaroslava – Sobotka, Milan – Syřiště, Ivo – Vymazal, Jiří: **Idea vzdělávání v současné společnosti.** 1. vyd. Praha, Eurolex Bohemia 2002. 110 s. **Sg. 25 074**

Být sami sebou můžeme jen na základě vztahu k druhým jako druhým, jiným. Edukace nás na to má připravit. Neporozumíme-li situaci a naší roli v ní, nemáme jako učitelé jednotlivých generací šanci uspět.

A předpokladem porozumění je v neposlední řadě „provádějící“ teorie.

Nový časopis v knihovně

Zpravodaj Britské rady aneb **British Council News.**

Časopis podává přehled o činnosti Britské rady v České republice. Články jsou rozděleny do několika stálých rubrik, z nichž jedna se zabývá vzděláváním. Všechny texty jsou dvojjazyčné, takže časopis mohou číst i čtenáři, kteří neovládají angličtinu. Číslo 2/2003 informuje o změně sídla Britské rady v Praze od 30. června 2003:

Britská rada, Bredovský dvůr

Politických vězňů 13, 110 00 Praha 1

Telefon: 221 991 111, Fax: 224 933 847

E-mail: info.praha@britishcouncil.cz <http://www.britishcouncil.cz/>

Zpravodaj Odborné vzdělávání v zahraničí (do roku 2000 Zpravodaj VÚOŠ)

Vydavatel: Národní ústav odborného vzdělávání – Anna Konopásková

Weilova 6, 102 00 Praha 10 – Hostivař. Tel. 274 862 251, fax 274 863 380.

E-mail: konopask@nuov.cz <http://www.nuov.cz>

Vydávání povoleno MK ČR pod č. registrace E 10679.